

Consultatie TI-NL Wet op de politieke partijen

Transparency International Nederland (TI-NL) is de minister erkentelijk voor het concept Wet op de politieke partijen (Wpp). De Wpp is een uitgebreide en veelomvattende wet ter regulering van de partijfinanciering met onder meer verbeterde transparantievereisten voor (decentrale-) politieke partijen. Met het voorstel komt de minister tegemoet aan de aanbevelingen gedaan door de anti-corruptiewaakhond GRECO in haar derde evaluatieronde.¹ Daarnaast brengt de wet Nederland dichterbij internationale *best practice*.²

De reactie van TI-NL op deze consultatie richt zich hoofdzakelijk op de onderdelen met betrekking tot partijfinanciering en de subsidieregelingen van de wet. Het deel over wettelijke verboden op politieke partijen en de regulering van advertenties laten wij buiten beschouwing.

Over de Autoriteit Wet op de politieke partijen (Awpp)

TI-NL is van mening dat het instellen van een onafhankelijke autoriteit wenselijk is en goed wordt vormgegeven in het voorstel. TI-NL is blij met de huidige opzet en beaamt de analyse van de minister dat de toezichtstaken zodanig zijn dat een aparte, onafhankelijke commissie gerechtvaardigd is. Het feit dat de autoriteit een zelfstandig bestuursorgaan wordt, stemt TI-NL positief over de operationele onafhankelijkheid van de organisatie en voorkomt (de schijn van) politieke inmenging en belangenverstrengeling, voornamelijk wanneer er handhavend moet worden opgetreden.

Regels financiering landelijke- en decentrale partijen

TI-NL was al positief over de Wet financiering politieke partijen (Wfpp). In de huidige wet, die de Wfpp vervangt, wordt deze lijn doorgezet. Er worden enkele kleine en redelijke wijzigingen gedaan. Zo wordt de opgavetermijn van donaties van boven de 10.000 euro van "drie dagen" naar "drie werkdagen" gewijzigd. Daarbij is het feit dat er subsidie komt voor lokale partijen een mooie stap voorwaarts. Hierdoor ontstaat een betere balans tussen private- en publieke geldstromen op het lokale niveau.

Weten we zeker dat het een Nederlandse donateur betreft?

TI-NL is te spreken over het feit dat er paal en perk gesteld wordt aan donaties vanuit het buitenland. TI-NL wil voorkomen dat malafide actoren invloed uitoefenen op Nederlandse politieke partijen. In de Wpp wordt helder beschreven dat enkel donaties van Nederlanders zijn toegestaan. TI-NL heeft echter vragen bij de uitvoering en vraagt de regering om kritisch te onderzoeken of alle risico's afgedekt zijn.

In de memorie van toelichting wordt genoemd dat de Wwft (Wet ter voorkoming van witwassen en financiering van terrorisme) gebruikt kan worden ter verificatie van de identiteit van de donateur. Dit is positief. TI-NL verzoekt de regering echter goed te onderzoeken of dat in alle gevallen voldoende risicodekkend is. Zeker in gevallen waar donaties van een rechtspersoon (organisaties) afkomstig zijn, kan dit ingewikkeld worden. Bijvoorbeeld: wanneer is een bedrijf een buitenlandse entiteit? Wordt hier een *cut-off point* voor gehanteerd? Betekent dit dan automatisch dat een

¹<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c7994>

² https://www.transparency.org/files/content/activity/Rec_on_Political_Integrity_for_OGP_action_plans_-_FINAL.pdf

donatie wordt geweigerd? Het is ook mogelijk dat men de UBO van een bedrijf niet kan vaststellen (bijv. bij een pseudo-UBO) of dat het bedrijf gedeeltelijk in handen is van personen of entiteiten uit onvriendelijke staten. In dergelijke gevallen zou een donatie niet mogelijk moeten zijn.

Onderzoek verbod op het inkopen van producten of diensten van eigen bedrijven

In het algemeen worden politici en bewindsvoerders geacht geen producten of diensten af te nemen bij organisaties waar men zelf een financieel belang bij heeft. Zo zijn er openbare aanbestedingstrajecten ingesteld en wordt er streng toegezien op verlening van contracten. TI-NL is van mening dat een soortgelijk verbod zou moeten gelden voor politieke partijen. Zij ontvangen immers subsidiegelden van de overheid en zij zouden deze niet mogen gebruiken voor persoonlijke verrijking door in zee te gaan met bedrijven waar zij zelf een direct financieel belang bij hebben. Bijvoorbeeld wanneer politieke partijbestuurders eigenaar of bestuurslid zijn van een bedrijf waar zij producten of diensten van willen afnemen. Ook zijn er grijze gebieden te bedenken die aandacht vragen: wat doen we in het geval dat iemand aandeelhouder is van een campagnebureau waar die partij diensten afneemt? TI-NL roept de regering op om hier waarborgen voor op te nemen.

Publiceer actief alle financiële data in computer leesbaar sjabloon. Maak hiervoor een open-data plan.

Bij de inwerkingtreding van de Wet open overheid (Woo) heeft de overheid zich ten doel gesteld actieve openbaarmaking te stimuleren. TI-NL vindt dat de Awpp actief moet zoeken naar manieren om zo veel mogelijk informatie te openbaren in machineleesbaar formaat.

Op dit moment worden donaties aan politieke partijen al in Excelformat gepubliceerd. TI-NL vindt echter dat dit breder zou moeten gelden en alle openbare informatie in doorzoekbaar formaat gepubliceerd zou moet worden (Excelsheet of gelijksoortig). Dit zou ook gekoppeld moeten worden aan een Application Programming Interface (API) zodat partijfinanciën in de meest brede zin gemakkelijk toegankelijk zijn voor het publiek.

Deze actieve openbaring sluit aan bij de ambities van de overheid. Zeker rondom verkiezingen is deze vorm van openbaring relevant. Kiezers wegen de integriteit van de partijen mee in hun stemgedrag. Ook kunnen grote bijdragen, zoals het geval was bij D66 en CDA tijdens de meest recente Tweede Kamerverkiezingen, invloed uitoefenen op de uitslag van de verkiezingen. Dit mag niet onopgemerkt blijven en daarvoor is adequate publicatie van cruciaal belang.

Verzamel financiële gegevens van decentrale partijen op een centrale plek en versterk controlerende rol van de Awpp, burgers, journalistiek en maatschappelijk middenveld

In het voorstel gaat de minister bij decentrale partijen uit van eigen verantwoordelijkheid met betrekking tot de publicatieplicht van financiële gegevens (jaarverslagen, giften etc.). TI-NL vindt dit te weinig bindend om goede naleving te waarborgen. Burgers moeten ervan op aan kunnen dat de lokale politiek voor het algemeen belang werkt en niet voor particuliere belangen. Daarvoor is actievare controle van de partijfinanciën noodzakelijk.

De controlerende rol van journalistiek en betrokken burgers is een essentieel onderdeel van corruptiebestrijding. Effectieve controle vanuit de maatschappij is gebaat bij goede en overzichtelijke informatie. Wanneer decentrale partijen informatie op hun eigen website publiceren, betekent dat in de praktijk: veel en lastig vindbare publicatielocaties en verschillen in dataformats,

wat consistente controle in de praktijk complex maakt. Door deze informatie centraal te publiceren, wordt de controlefunctie van journalistiek en maatschappelijk middenveld versterkt.

Dat is hard nodig, want naleving van integriteitsregels op gemeentelijk niveau laat nog wel eens te wensen over. Zo blijkt uit onderzoek van TI-NL de naleving van de regels rondom het giftenregister sterk uiteenloopt op het lokale niveau.³ De nationale overheid zou daarom een meer leidende rol moeten aannemen op het gebied van politieke integriteit.

Daarvoor is geen grootschalige handhaving nodig. TI-NL is het met de minister eens dat volledige controle onwerkbaar is, maar stelt voor om een middenweg te zoeken en gegevens zo veel mogelijk te bundelen op een centrale plek en indien nodig ter bevordering hiervan beperkte nalevingsregels op te stellen. Dit versterkt de naleving en de controlerende rol vanuit de overheid, maar versterkt ook de rol van het maatschappelijk middenveld en de journalistiek.

Het centraliseren van informatie heeft ook een voordeel voor de autoriteit. Door middel van bijvoorbeeld eenvoudige webformulieren (met enkele vragen) en de verplichting om een jaarverslag centraal te uploaden zou men al veel relevante informatie kunnen verkrijgen. De autoriteit zou met deze informatie de benodigde (steekproefsgewijze) controles kunnen uitvoeren en het vervolgens kunnen openbaren aan het publiek.

Betrek stakeholders in een vroeg stadium van de implementatie

TI-NL is te spreken over het instellen en invulling van de autoriteit. Het is echter belangrijk dat de overheid actief stakeholders betreft bij het proces. We raden de minister aan daarom al vroeg in het implementatiestadium relevante actoren op het gebied van open data, opsporing en corruptiebestrijding vanuit het maatschappelijk middenveld en academici bij de implementatie van de Wpp te betrekken.

³ <https://www.transparency.nl/nieuws/2021/10/winnaar-meest-transparante-giftenregister-gemeente-almere/>. Zie ook: